

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Факультет туризму

Кафедра економіки та менеджменту

ЛЕКЦІЯ №4 СУКУПНИЙ ПОПИТ ТА СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ

з навчальної дисципліни:
«Макро- та мікроекономіка»

підготовки БАКАЛАВРІВ
галузь знань **07 «Управління та адміністрування»**
(спеціальність 073 – «Менеджмент»)

Лекція обговорена і затверджена на засіданні кафедри економіки та менеджменту
(протокол № 5 від “10” грудня 2020 року)

Укладач(і):
О. І. Завидівська, к.е.н., доцент, доцент
кафедри економіки та менеджменту

План

4.1. Сукупний попит і його структура

4.2. Сукупна пропозиція. Нецінові чинники сукупної пропозиції

4.3. Модель AD-AS як базова модель економічної рівноваги

4.1. Сукупний попит і його структура

Товарний ринок – це ринок товарів та послуг, на якому результати суспільного виробництва (сукупна пропозиція) за допомогою цін узгоджуються із суспільними потребами (у формі сукупного попиту).

Сукупний попит (AD) – це та сумарна кількість товарів та послуг, яку всі суб'єкти національного ринку готові придбати при певному рівні цін.

Оскільки основними суб'єктами національного ринку виступають домогосподарства, підприємства, уряд і іноземці, то за своєю структурою сукупний попит (AD) складається з:

- **споживчого попиту** з боку населення (домогосподарств) на придбання товарів та послуг для задоволення своїх потреб – (C);
- **інвестиційного попиту** з боку фірм-виробників на інвестиційні товари – (I);
- попиту на певні товари та послуги з боку держави у вигляді **державних закупок** – (G);
- **попиту з боку іноземців** на вітчизняні товари, який розраховується як **чистий експорт** (різниця між експортом та імпортом) – (X).

$$AD = C + I + G + X,$$

На сукупний попит впливає багато чинників. Але за базову екзогенну змінну функції сукупного попиту приймається лише рівень цін.

Закон сукупного попиту: при інших рівних умовах величина сукупного попиту знаходиться у зворотній залежності від динаміки рівня цін у країні.

При побудові **графіка сукупного попиту** враховується ситуація на національному ринку в цілому. Тому по горизонтальній осі відкладається та величина реального ВВП країни, яку можуть придбати суб'єкти національного ринку на певний час при певному рівні цін на всі товари та послуги у країні (P). Рівень цін розраховується в відсотках до певного періоду.

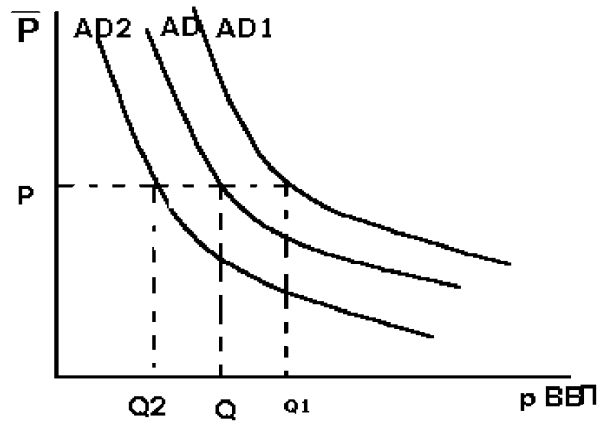

Рис. 4.1. Графіки сукупного попиту

Крива сукупного попиту показує зворотну залежність між величиною сукупного попиту та рівнем цін на всі товари та послуги. Але як і у випадку з ринковим попитом, на сукупний попит впливає цілий ряд нецінових факторів.

Дію закону сукупного попиту підсилюють три ефекти:

1. Ефект відсоткових ставок. Коли в країні зростає рівень цін на всі товари та послуги, наслідком цього стає зростання відсоткових ставок за кредитами. Це призводить до зменшення попиту на інвестиції, які є важливою складовою частиною сукупного попиту. У результаті при зростанні рівня цін, збільшенні процентів за кредитами і зменшенні інвестицій величина AD падає.

2. Ефект багатства (ефект реальних касових залишків). При зростанні рівня цін у країні купівельна спроможність заощаджень населення значно зменшується. Тепер на заощаджені кошти населення зможе придбати набагато менше товарів та послуг. Це призводить до зменшення споживацького попиту, а значить, і сукупного попиту.

3. Ефект імпортичних закупок. При зростанні рівня цін у країні зменшується величина експорту та зростає величина імпорту. Це призводить до зменшення чистого експорту, а значить і сукупного попиту.

Нецінові чинники сукупного попиту:

1. Зміни в споживацьких витратах (C), на які впливають:

- динаміка доходів населення країни;
- ставка прибуткового податку на доходи фізичних осіб;
- очікування населенням майбутніх змін у рівні цін у країні;
- рівень добробуту споживачів в цілому.

2. Інвестиційні витрати (I). На зміни в інвестиційних витратах впливають:

- процентна ставка банківських кредитів;
- прибутковість майбутніх інвестицій;
- наявність надлишкових виробничих потужностей;
- науково-технічний розвиток та виникнення нових технологій;
- рівень оподаткування доходів підприємців.

3. Зміни в розмірі державних закупок (G) : Коли державні закупки зростають, то сукупний попит у країні також зростає. Збільшення державних закупок залежить від доходів державного бюджету та структури його видатків.

4. Чистий експорт (X) : Збільшення розміру чистого експорту означає що іноземні покупці збільшують попит на продукцію вітчизняних підприємств, що призведе до збільшення чистого експорту у країні, а значить і сукупного попиту.

Слід обов'язково зауважити, що зміни в сукупному попиті можуть виникнути і в результаті змін в кількості грошей, які обертаються в економіці. Збільшення кількості грошей також зміщує криву сукупного попиту праворуч, але результатом такого зміщення може бути інфляція попиту.

4.2. Сукупна пропозиція. Нецінові чинники сукупної пропозиції

Сукупна пропозиція (AS) – це та кількість товарів та послуг, яку національні та іноземні виробники готові поставити на національний ринок при певному рівні цін.

В основі сукупної пропозиції лежить кількість товарів та послуг, які були вироблені економікою країни для реального кінцевого споживання, тобто реальний ВВП. Але структура сукупної пропозиції дещо складніша.

$AS = p \text{ ВВП} + \text{імпорт} + \text{державні запаси країни} + \text{кошти фондів соціального страхування} - \text{втрати в економіці} - \text{витрачання державних запасів країни.}$

Крива сукупної пропозиції також має певні особливості. Її побудова потребує врахування наступних моментів:

- період часу в розвитку економіки (довгостроковий або короткостроковий період);
- фазу ділового циклу, на якій перебуває економіка країни;
- наявність давньої дискусії між представниками класичної та кейнсіанської школи стосовно характеру кривої сукупної пропозиції.

В *короткостроковому* періоді характер кривої сукупної пропозиції знаходиться в залежності від фази економічного (ділового) циклу. Графік класичного ділового циклу надано на рис. 4.2.

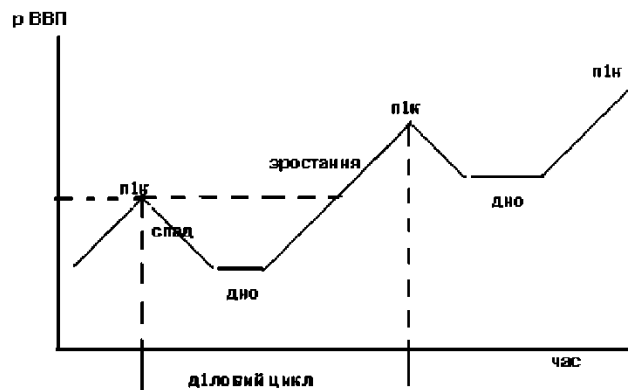

Рис. 4.2. Класичний економічний діловий цикл

Від циклічного розвитку економіки і залежить короткострокова крива сукупної пропозиції, що складається з трьох відрізків (рис. 4.3).

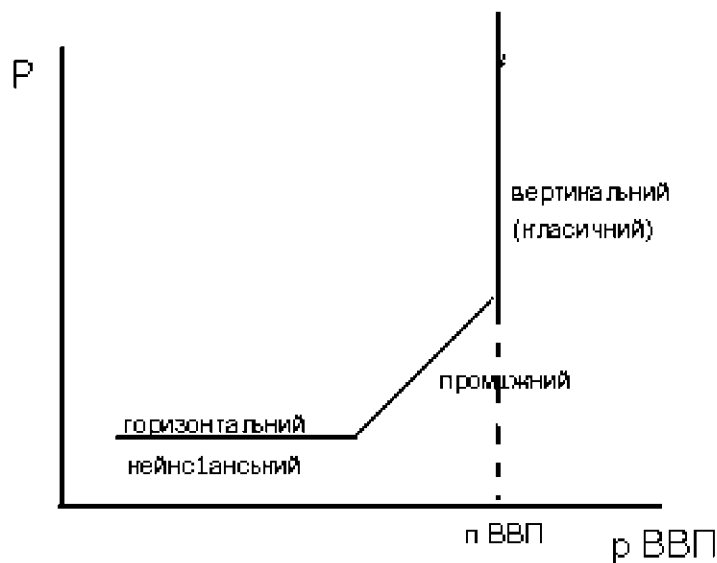

Рис. 4.3. Короткострокова крива сукупної пропозиції

Перший відрізок кривої AS має назву *горизонтального або кейнсіанського*. Економісти кейнсіанської школи вважають, що в умовах економічної кризи сукупна пропозиція в країні не залежить від динаміки рівня цін. Оскільки в умовах кризи існують невикористані виробничі потужності підприємств і багато робітників готові працювати при будь-яких умовах, збільшення обсягів виробництва можливе при незмінних витратах і цінах.

Економісти, які належать до *класичної школи*, вважають, що крива AS є *вертикальною*. Ці економісти твердять, що ринкова економіка через механізми саморегулювання постійно повертається до обсягів виробництва потенційного ВВП, який відповідає вертикальному відрізку кривої AS.

Потенційний ВВП – це той максимальний обсяг ВВП, який може бути вироблений в економіці країни за умови використання всіх її виробничих можливостей і повній зайнятості робочої сили.

Проміжний відрізок кривої сукупного пропонування означає ситуацію економічного зростання, коли збільшення обсягів виробництва потребує зростаючих витрат, які повинні бути перекриті зростаючими цінами.

У *довгостроковому* періоді крива сукупної пропозиції показує пряму залежність між зростанням рівня цін та реального ВВП (рис. 4.4).

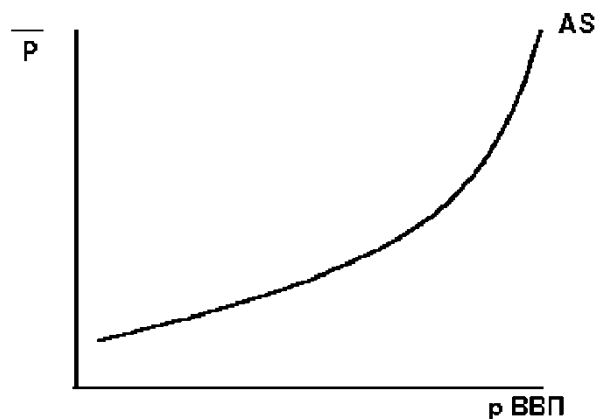

Рис. 4.4. Довгострокова крива сукупної пропозиції

На величину сукупної пропозиції впливає також ціла низка *нецінових факторів*.

- 1. Ціни на ресурси;*
- 2. Рівень продуктивності праці та технологій;*
- 3. Державне регулювання економіки.*

Графічно дія нецінових факторів сукупної пропозиції ілюструється зміщенням кривої AS праворуч при збільшенні, і ліворуч, при зменшенні сукупної пропозиції (рис. 4.5.).

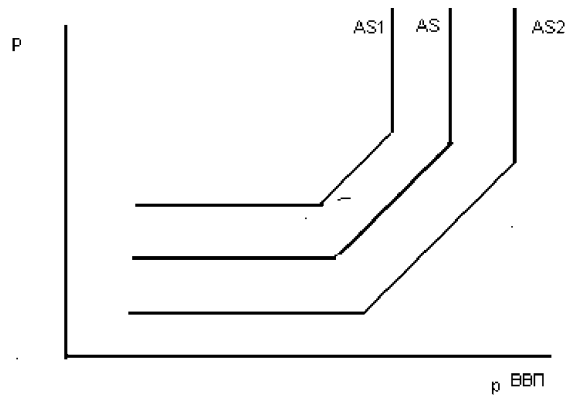

Рис. 4.5. Зміни сукупної пропозиції під впливом нецінових факторів

4.3. Модель AD-AS як базова модель економічної рівноваги

На національному ринку в цілому *ситуація рівноваги визначається як рівність між сукупним попитом та сукупною пропозицією ($AD = AS$), що і визначає рівноважний обсяг виробництва реального ВВП (фактичний або поточний ВВП) та рівноважний рівень цін у країні.*

Але, як уже говорилось вище, економіка розвивається циклічно, що відображається різними відрізками короткострокової кривої сукупної пропозиції. Розглянемо кожну ситуацію окремо.

1. Якщо крива AD перетинає криву AS на горизонтальному відрізку, то це є графічною ілюстрацією того, що економіка країни знаходиться в кризовому стані (рис. 4.6). Кризова ситуація означає наявність циклічного безробіття та значної кількості невикористаних виробничих потужностей підприємств. У цьому випадку рівноважний обсяг виробництва реального ВВП (τ ВВП) буде відповідати ситуації рівності між сукупним попитом та сукупною пропозицією, а величина рівноважного ВВП країни буде набагато меншою, ніж потенційний ВВП. Відзначимо також, що в цьому випадку рівень цін не відіграє ніякої ролі в досягненні рівноваги і залишається незмінним.

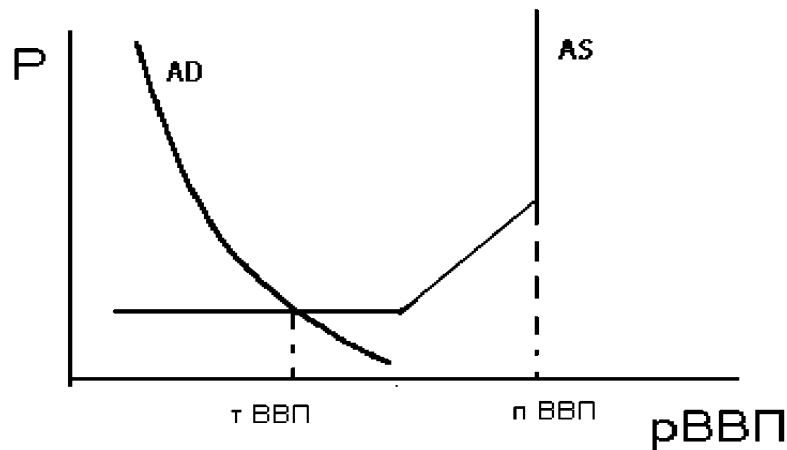

Рис. 4.6. Досягнення рівноваги на горизонтальному відрізку AS

Щоб зрозуміти, чому це відбувається, розглянемо рис. 4.7.

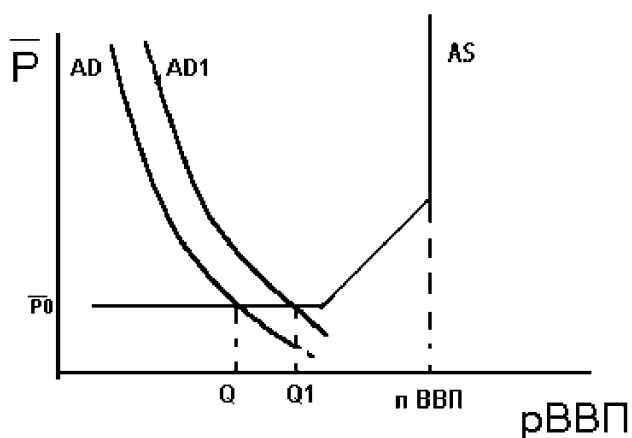

Рис. 4.7. Збільшення сукупного попиту на горизонтальному відрізку AS

Якщо сукупний попит збільшиться від рівня AD до рівня AD1, то виробничий сектор економіки збільшить обсяги виробництва рівноважного ВВП від рівня Q до рівня Q1. Але рівень цін залишається незмінним – P0. В умовах кризи наявність невикористаних виробничих потужностей і циклічного безробіття дає можливість підприємцям збільшувати обсяги виробництва при незмінних витратах фірми, а значить, і при незмінних цінах. Тому головним фактором зростання рівноважного ВВП на горизонтальному (кейнсіанському) відрізку AS є зростання сукупного попиту.

2. Досягнення рівноважного ВВП на *проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції* показано на рис. 4.8.

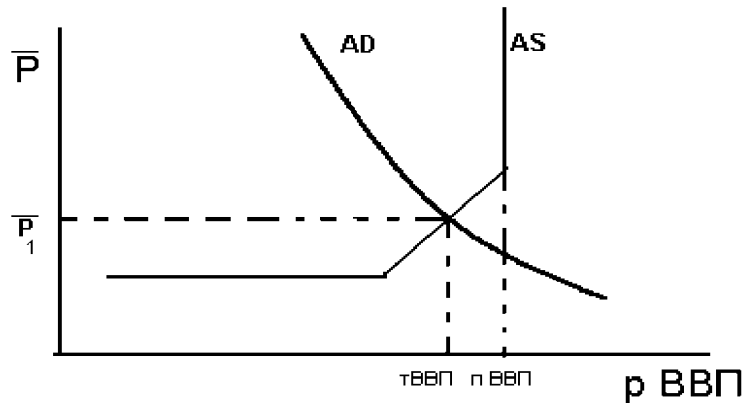

Рис. 4.8. Досягнення рівноважного ВВП на проміжному відрізку AS

На проміжному відрізку відображається ситуація виходу з економічної кризи, за якої величина рівноважного ВВП (т ВВП) наближається до рівня потенційного ВВП. Але процес економічного зростання супроводжується збільшенням рівня цін у країні.

Розглянемо схему досягнення рівноважного стану економіки при зростанні сукупного попиту на проміжному відрізку (рис. 4.9).

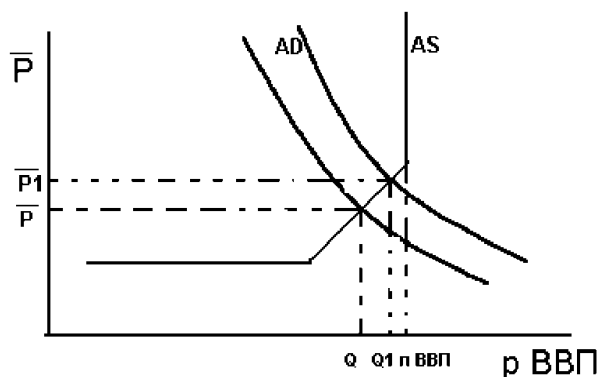

Рис. 4.9. Збільшення сукупного попиту на проміжному відрізку AS

Збільшення сукупного попиту від рівня AD до рівня AD1 на проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції призведе як до збільшення рівноважного ВВП від величини Q до Q1, так і до збільшення рівня цін у країні від P до P1.

Це пояснюється тим, що нарощування обсягів виробництва тепер потребує від підприємців зростання інвестицій на закупку нового обладнання, нових технологій, більшої кількості сировини і матеріалів, а також зумовлює збільшення заробітної плати робітників для стимулювання їх переходу з інших підприємств на їх фірми. Витрати фірм зростають, що робить виробництво прибутковим лише за умови збільшення цін.

3. Досягнення рівноваги *на вертикальному (класичному) відрізку* кривої сукупної пропозиції ілюструє рис. 4.10.

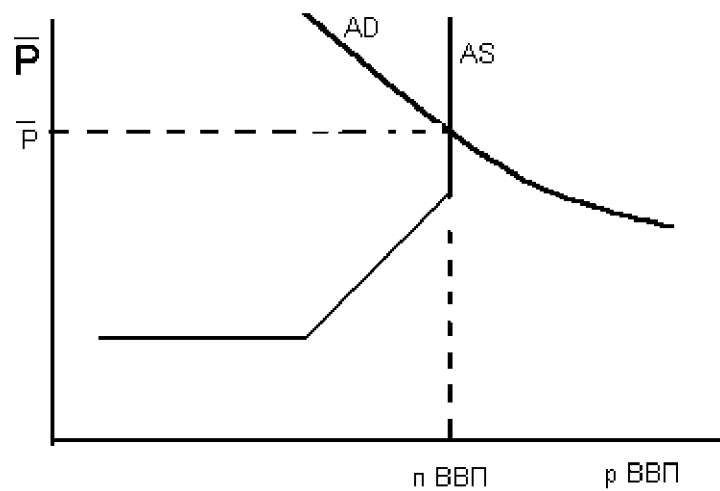

Рис. 4.10. Досягнення рівноваги на вертикальному відрізку AS

Вертикальний відрізок кривої AS відображає ситуацію досягнення економікою рівня потенційного ВВП.

Рівність сукупного попиту і сукупної пропозиції на цьому відрізку означає, що сукупний попит дорівнює потенційному ВВП країни.

На графіку рис. 4.11 видно, що збільшення сукупного попиту від рівня AD до рівня AD1 на вертикальному відрізку кривої AS не призводить до зростання рівноважного рівня виробництва, але супроводжується зростанням рівня цін від P до P1.

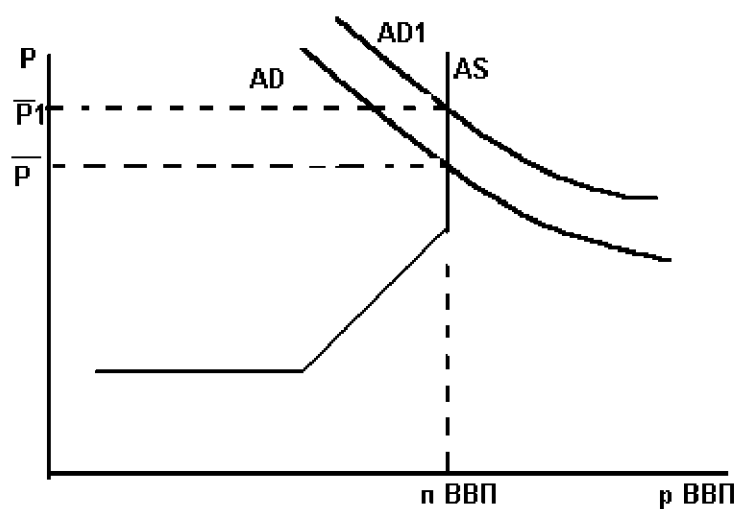

Рис. 4.11. Досягнення рівноваги на вертикальному відрізку AS при збільшенні сукупного попиту

Виникає закономірне запитання: якщо зростання сукупного попиту призводить до зростання рівня цін у країні, то чи буде зменшення сукупного попиту призводити до зниження цін? Наша модель свідчить про те, що при зменшенні сукупного попиту на горизонтальному відрізку ціни залишаються незмінними, а обсяги виробництва зменшуються. На проміжному і вертикальному відрізках зменшення AD повинно теоретично призвести до зменшення рівня цін. Але насправді економіка країни в цьому випадку нашоується на ефект, який отримав назву **“ефекта храповика”** (храповик – це механізм, який дозволяє крутитися колесу лише вперед).

Справа в тому, що на сучасному етапі розвитку економіки ціни ніколи не знижуються до початкового рівня, що пов’язано із зростанням цін на ресурси, і перш за все на трудові (номінальна заробітна плата не має тенденції до зменшення). Тому, якщо під впливом зростання AD рівень цін зростає, то при зменшенні AD обсяги виробництва падають, але ціни залишаються незмінними (рис. 4.12).

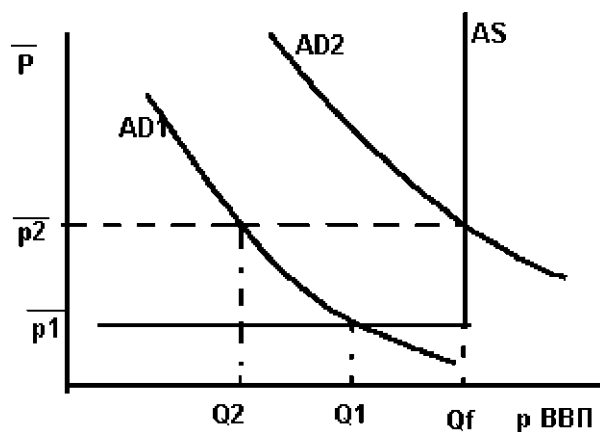

Рис. 4.12. Ефект храповика

На рис. 4.12 видно, що спочатку сукупний попит зростає від рівня AD1 до AD2. Це приводить до збільшення обсягів рівноважного ВВП від рівня Q1 до Qf (тобто потенційного ВВП), але також і до збільшення цін від P1 до P2.

Оскільки ціни є досить жорсткими і не мають тенденції до зменшення, то коли сукупний попит у країні почне падати від рівня AD2 до рівня AD1, *виникне нова рівновага в точці Q2*, яка буде означати, що ціни залишились такими ж (P2), а обсяги виробництва набагато зменшились (від Qf до Q2).

Вище вже говорилось про те, що під впливом нецінових факторів може зміщуватись не лише крива сукупного попиту, але й крива сукупної пропозиції. *Зміни рівноважного ВВП під впливом зміщення кривої AS видно на рис. 4.13.*

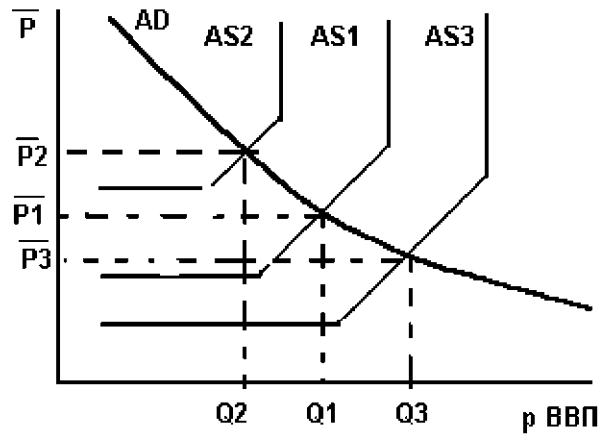

Рис. 4.13. Досягнення рівноваги при зміщенні кривої сукупної пропозиції

Якщо в країні зростають ціни на ресурси, зменшується продуктивність праці, здійснюється неефективна державна політика, то крива AS зміщується з положення AS1 до положення AS2. Зменшення сукупної пропозиції призводить до зменшення рівноважного ВВП (з Q1 до Q2) і зростання безробіття, а також збільшення рівня цін з P1 до P2. Ситуація одночасного зростання і рівня цін і рівня безробіття називається *стагфляцією*, і подолати її дуже важко.

Навпаки, збільшення сукупної пропозиції (з AS1 до AS3) створює дуже сприятливі умови, оскільки рівноважний ВВП зростає (від Q1 до Q3), а ціни зменшуються з рівня P1 до рівня P3. Необхідно зауважити, що збільшення сукупної пропозиції говорить про економічне зростання в країні і збільшення потенційного ВВП, що є однією з найважливіших цілей макроекономічної політики.